

Covid-19 – Force Majeure?

Praktiski padomi turpmākai rīcībai līgumsaistību izpildē

Pasaules Veselības organizācija 2020. gada 11. martā paziņoja, ka **Covid-19 ir sasniedzis pandēmijas apmērus**, tādēļ 2020. gada 12. martā, reaģējot uz šo paziņojumu, **Ministru kabinets izdeva rīkojumu Nr.103¹, ar kuru izsludināja ārkārtējo situāciju valstī no 2020. gada 12. marta līdz 2020. gada 14. aprīlim** (Rīkojums Nr.103). Savukārt 2020. gada 14. martā Ministru kabinets ar rīkojumu Nr.105² noteica papildu ierobežojumus un aizliegumus (Rīkojums Nr.105).

Noteiktie ierobežojumi skar ikvienu no mums un būtiski ietekmē uzņēmumu ikdienas darbu. Ņemot vērā, ka komercdarbība ir cieši saistīta ar dažādu līgumsaistību izpildi, esošās apstākļu izmaiņas var būtiski apgrūtināt saistību izpildi, to izpildi noteiktajā termiņā un apjomā.

Komercdarbībā plaši zināms, taču reti piemērots pušu interešu aizsardzības instruments ir **“nepārvaramas varas”** jeb **force majeure** institūts. *Force majeure* situāciju rada ārkārtēji, pušu nekontrolējami, neparedzami un nenovēršami apstākļi, kuru dēļ kādai no pusēm nav iespējams pildīt līgumsaistības, kā rezultātā citam līdzējam rodas vai var rasties zaudējumi. Ja tiek pierādīta *force majeure* situācija, tad šādi otrai pusei radītie zaudējumi nav jāatlīdzina. Līgumsaistību izpilde šajā gadījumā vai nu tiek apturēta uz laiku, kamēr pastāv *force majeure* situācija, vai arī līgumsaistības tiek izbeigtas, ja to izpilde sakarā ar *force majeure* gadījumu vairs nav iespējama.

Ņemot vērā minētās sekas, ko rada pašreizējā *force majeure* situācija, **aicinām izvērtēt nepieciešamību veikt šādus turpmāk norādītos primāros piesardzības pasākumus:**

1. Izvērtēt, vai šobrīd ir kāds **spēkā esošs līgums**, kura izpilde Rīkojuma Nr.103 un Rīkojuma N.105 rezultātā ir apgrūtināta vai neiespējama.
2. Noskaidrot, vai šajos līgumos ir iekļauta **force majeure klauzula** vai citi atbilstoši nosacījumi:

■ Ja līgumā **ir iekļauta force majeure klauzula**, tad jāpārlicinās, kas tieši šīs klauzulas ietvaros ir uzskatāmi par *force majeure* apstākļiem, kāda ir pielīgtā paziņošanas kārtība otrai līgumslēdzējpusēi par šādu apstākļu iestāšanos,

¹ Ministru kabineta 2020. gada 12. marta rīkojums Nr.103 “Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu”, pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/313191-par-arkartejas-situacijas-izsludinasanu>.

² Ministru kabineta 2020. gada 14. marta rīkojums Nr.105 “Grozījumi Ministru kabineta 2020. gada 12. marta rīkojumā Nr.103 “Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu””, pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/313216-grozijumi-ministru-kabineta-2020-gada-12-marta-rikojuma-nr-103-par-arkartejas-situacijas-izsludinasanu>.

jāpārbauda klauzulā pielīgtie paziņošanas termiņi u.tml. Tāpat jāpievērš uzmanība, vai *force majeure* klauzula satur norādi, piemēram, uz "pandēmiju", "epidēmiju", "slimībām", "valdības rīcību", "valdības rīkojumiem" u.c.

- I Ja līgumā **nav iekļauta *force majeure* klauzula**, pastāv iespēja piemērot starptautiskās tiesību normas, kā arī judikatūras un doktrīnas atziņas, jo spēkā esošajā Latvijas normatīvajā regulējumā nav noteikts, kas tieši ir uzskatāmi par *force majeure* apstākļiem. Tas, vai Covid-19 izplatība un ar to saistīto ierobežojumu noteikšana no valdības puses ir uzskatāms par *force majeure*, ir atkarīgs no komercdarbības sfēras, kurā līgums noslēgts, brīža, kurā līgums noslēgts, tā vai Covid-19 vai ar to saistītie valdības ierobežojumi/ārkārtas pasākumi padara līguma izpildi par neiespējamu u.tml. Piemēram, lidsabiedrības, kurām ar valdības rīkojumu noteikti ierobežojumi attiecībā uz starptautisko pasažieru pārvadājumu veikšanu, varēs atsaukties uz *force majeure* situāciju. Savukārt, piemēram, noteikta veida piegādes līgumos, līgumsaistību izpilde joprojām ir iespējama, bet tās izpilde var kavēties. Turpretī, piemēram, naudas maksājumu saistību neizpilde, visticamāk, varētu netikt atzīta par *force majeure*, jo banku darbība nav apturēta. Galarezultātā šāds vērtējums būs atkarīgs no daudzu apstākļu kopsakarības, piemēram, konkrētās situācijas, līguma saistību rakstura, vietas, līguma slēgšanas brīdī saprātīgi paredzamā, kā arī saistību izpildes jomas u.c. apsvērumiem.

3. Izvērtēt, **no kuras līguma puses** līguma izpilde nav iespējama:

- I Ja no **uzņēmuma** puses:

- i. **Neizpildes fiksēšana (reģistrēšana).** Ja ir notikusi līguma neizpilde, uzņēmuma atbildīgajai personai (parasti - valdei) ieteicams detalizēti reģistrēt iemeslu, pieņemtā lēmuma par izpildes neiespējamību laiku, iesaistītās puses un citus apstākļus, kuri ietekmējuši līguma neizpildi.
- ii. **Cēloņsakarības noteikšana.** Rīkojums Nr.103 un Rīkojums Nr.105, nosakot ārkārtas stāvokli un citus ar to saistītos ierobežojumus, ir objektīvs pamats *force majeure* konstatēšanai. Tomēr pusei būs jāspēj motivēt cēloņsakarību starp *force majeure* un līguma saistību neizpildi.
- iii. **Informēšanas pienākums.** Pusei, kura nespēj izpildīt līgumsaistības, ir nekavējoties jāinformē otru pusi par *force majeure* apstākļu iestāšanos, tā radītājām sekām un iespējamo seku novēršanas termiņu. Paziņojumam klāt ir jāpievieno apstākļu iestāšanos apliecinājošus dokumentus. Līdzīgi ir jārīkojas arī tad, ja līguma izpilde vēl nav notikusi, bet tas notiks tuvākajā laikā. Pretējā gadījumā var iestāties atbildība segt radušos zaudējumus savlaicīgas neinformēšanas dēļ.

- I Ja no **darījuma partnera** puses:

- i. **Pārbaudīt otras puses paziņojumu.** Ja darījuma partneris paziņo, ka tam nav iespējams veikt līguma izpildi, ir ieteicams pārbaudīt, vai saņemtā informācija atbilst reālajai situācijai, vai ir iesniegti atbilstoši apliecinājumi, un vai tam nav pienākums atlīdzināt radušos zaudējumus, ja neizpilde ir radusies citu netiešu apstākļu dēļ vai apziņojums ir ticis nosūtīts ar kavēšanos.
- ii. **Saistību izpildes apturēšana.** Ja uzņēmumam kļūst zināms, ka darījuma partneris nav spējīgs izpildīt ievērojamu daļu no savām saistībām, tad uzņēmumam ir jāizvērtē saistību izpildes apturēšanas nepieciešamība.³
- iii. **Atkāpšanās no līguma.** Izvērtējiet, kā līguma darbības apturēšana sakarā ar *force majeure* ietekmēs tā turpmāko darbību. Ja līguma apturēšana, kaut

³ ANO 1980.gada 11.apriļa (Vīnes) Konvencijas par starptautiskajiem preču pirkuma-pārdevuma līgumiem 71.panta trešā daļa.

uz neilgu laiku, būtiski izmaina noslēgtā līguma būtību, tad ir jāizvērtē līguma pirmstermiņa izbeigšana un tās iespējamās sekas. Arī citi apstākļi, piemēram, darījuma partnera faktiskā maksātspēja vai tā pieļautie citi būtiski līguma pārkāpumi, var būt pamats līguma attiecību izbeigšanai. Ja tiek nolemts par atkāpšanos no līguma, tad par to ir jāpaziņo darījuma partnerim, kā arī jāizvērtē izbeigšanas juridiskās sekas.

4. **Izvērtēt papildus apstākļus** pirms *force majeure* paziņojuma nosūtīšanas otrai līguma pusei:
 - | Apsvērt, vai ir veidi, kā **mazināt pašreizējās situācijas sekas**.
 - | Apsvērt, vai pastāv **alternatīvi veidi**, kā izpildīt līgumsaistības.
 - | **Pierādījumu vākšana**. Pusei, kas atsaucas *uz force majeure* notikumu, ir jāpierāda *force majeure* apstākļu iestāšanos. Šādu notikumu iestāšanos faktu iespējams apliecināt, piemēram, izmantojot Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras nodrošinātu pakalpojumu - *force majeure* izziņa.⁴
 - | **Pārskatiet iespējamo apdrošināšanas segumu** un pārbaudiet, vai jūsu apdrošināšanas noteikumos ir norādīti pareizie seguma veidi un līmeņi krīzes situācijām un vai tās ir piemērotas jebkādām izmaiņām uzņēmējdarbībā. Ja tādi ir, tad ziņojiet apdrošinātājam par apdrošināšanas gadījuma iestāšanos.
5. **Sekojiēt līdz jebkādu jaunu valdības aktu izziņošanai**, reaģējot uz COVID-19 uzliesmojumu.

Lai uzzinātu vairāk, sazinieties ar:

Agris Bitāns

Vadošais partneris

+371 67 280 102

agris.bitans@eversheds-sutherland.lv

⁴ Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera. Force Majeure izziņa. Pieejams: <https://www.chamber.lv/lv/content/231>